

Scurtă prezentare a sistemului judiciar din Țara Românească

La o primă privire asupra cuprinsului documentelor adunate în colecții ca DRH¹ și DIR², cercetătorul va fi surprins de numărul mare de danii, întăriri de danii, întăriri făcute în urma unei judecăți și alte acțiuni născute în jurul domeniului feudal. Ca stăpânitor al acestuia, domnul ajungea să dăruiască sate întregi, mai ales mănăstirilor, împreună cu o serie de facilități cum ar fi scutirile de bir, lucru care astăzi poate fi interpretat ca o lovitură serioasă pe care o primea vistieria domnească și o atitudine ipocrită a Bisericii față de cele lumești. Aceasta din urmă devenea preocupată de obținerea de venituri în defavoarea țărânimii pe care o exploata și cu care ajungea în instanță pentru drepturi de stăpânire sau neexecutarea obligațiilor feudale.

Actul de judecată avea loc la toate nivelele puterii, de la cea locală la cea centrală, domnul țării, care reprezenta instanța supremă. Cu toate că aceasta din urmă este cea mai cunoscută, datorită documentelor domnești de judecată păstrate, ea era doar cea din urmă treaptă a procesului de judecată, care cunoștea un șir de instanțe, cea domnească fiind doar ultima. Judecățile începeau la nivelul sătesc, al obștilor țărănești libere sau aservite, existau la cel orășenesc, apoi la cel al dregătorilor cu însărcinări în acest sens și la cel al clericilor cu competențe specifice, pentru a se ajunge în final la ultima instanță, cea a domnului și a marelui divan de judecată³.

Domnul judeca de unul singur pricinile, chiar fără prezența unei părți adverse, dând cărți de volnicie, de supunere și de ascultare în folosul boierilor și al mănăstirilor, mai ales. Boierii din Sfatul domnesc, îndeplinindu-și obligația de *consilium*, puteau avea o opinie dar decizia finală era luată de domn. În teritoriu, atribuțiile judiciare ale domnului (mai puțin aplicarea pedepsei capitale) erau delegate dregătorilor domnești, urmând ca cel care se considera nedreptățit să se adreseze instanțelor superioare, ajungând până la judecata domnească.

Procesele care ne interesează – cele civile – se desfășurau după proceduri mai mult sau mai puțin complicate și care au suferit modificări de-a lungul timpului. Dar una din probele cele mai des întâlnite era proba cu jurătorii, cu trei proceduri de judecată, după cum urmează:

- prin jurători adevărați ce aveau rolul de a garanta veridicitatea spuselor unui împicinat; ei jurau împreună cu una din părți în diverse litigii civile;
- prin jurători tocmelnici, cu rol de a arbitra și de a împăca mai apoi părțile;
- prin jurători hotarnici care, în final, mergeau în teren și fixau hotarele.

Ordinea enumerării acestor categorii de jurători creionează și scenariul unui proces civil având ca litigiu un teren. Părțile care se prezentau în fața instanței aduceau jurători garanți, apoi jurătorii tocmelnici ascultau martorii, cercetau înscrisurile și își consemnau părerea într-o carte trimisă domniei iar, în final, jurătorii hotarnici puneau în practică judecata finală a instanței prin fixarea hotarelor terenului cu pricina. Jurătorii au fost inițial megieși din partea locului; apoi domnul a început să

¹ Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească (în continuare DRH B).

² Documente privind istoria României. B. Țara Românească (în continuare DIR B).

³ *** Istoria Românilor, vol. V, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 594 și urm.

numească, pe răvaș, boieri.

Cadrul legislativ consta, la început, în *obiceiul* sau *legea pământului*. Cărțile de judecată domnească din secolul al XVI-lea fac referiri la formule noi, pe lângă cele vechi: „dreptate”, „drept”, „obicei”, „lege”, „legea țării”, „după dreptate și după lege”, „după legea veche”, „după legea lui Dumnezeu” sau apar și referiri la *pravilă*.

Existau și inechități ale actului de justiție; în pricina dintre stăpân și vecin se dădea mai multă crezare stăpânului decât țăranului aservit și când în litigiu era implicată vreo mănăstire aceasta din urmă era favorizată.

Redeschiderea unui proces era des întâlnită deoarece, până la introducerea taxelor de redeschidere, pricina putea fi redeschisă chiar sub același domn, dar mai ales sub urmași, așa că hotărârile justiției nu erau niciodată definitive.

Pricini de judecată apărute între vâlceni sau pentru domenii din Vâlcea medievală.

În perioada cercetată, principalii deținători ai pământului (ca suprafață deținută) erau mănăstirile și boierii. Nu puține erau cazurile când, între aceste categorii sau în interiorul lor, apăreau pricini de judecată pentru dreptul de proprietate asupra pământului, țăganilor robi sau altor venituri. De asemenea, existau cazuri de acțiuni în instanță intentate chiar de țărani, individual sau în numele întregului sat.

a) Procese între mănăstiri și boieri sau alți mireni

În documentul din **14 noiembrie <1532-1533>** aflăm că mănăstirea Bistrița primise satul Mușcel de la „*Stroe postelnic și Pârvul ban*”⁴, însă Stan din Hotărani îl cotropise. Astfel că, Vlad Vintilă voevod îi scrie lui Stan „*să-l lași în pace, să te ferești de dânsul, ca să-l ție călugării, precum l-au ținut și de mai înainte*”⁵.

Se pare că judecata domnului nu are vreun efect, deoarece, la **6 decembrie <1532-1533>**, aflăm că Stan, vornicul din Hotărani, nu renunțase la satul Mușcelul. Vlad Vintilă voevod este nevoit să-și întărească amenințarea (cu efect de data aceasta, căci documentele nu mai menționează o nouă plângere a călugărilor împotriva lui Stan): „*ți-am spus ca să te ferești, iar tu nu te-ai ferit [...]* și mai mult să nu se plângă călugării la fața domniei mele de tine, căci rău vei păți”⁶. Așadar, vedem un prim caz de nerespectare a autorității domnești manifestat în perioada analizată.

În hrisovul de întărire emis de același voevod la **27 decembrie 1534**, se menționează procesul dintre mănăstirea Cozia și Toma banul, pentru bălțile de la Săpatul la gura Ialomiței. Procesul e intentat de mănăstire: „*călugării au venit de față înaintea domniei mele și s-au pârat cu Toma banul*”⁷. Observăm, de aici, că un proces se intenta prin prezentare și plângere în fața autorității judiciare. Procedura era să se cerceteze dovezile aduse de părți (în cazul de față cărți de danie, hrisoave mai vechi): „*am judecat după dreptate și după lege [...]* și am cercetat domnia mea și cărțile vechi ale lui Mircea cel Bătrân și cărțile lui Radul voevod cel Bătrân”⁸. Toma banul pierde procesul și pentru că nu putuse să aducă dovezi în sprijinul său: „*Toma banul nu a avut nicio carte [...]* ci voia cu sila să cotopească”⁹.

Următorul document este emis de Radu Paisie voevod, în **2 iunie 1537**, și rezolvă o pricină pentru balta Mamina: „*viind înaintea domniei mele egumenul Dionisie*

⁴ DIR, B, XVI, II, doc. 116.

⁵ *Ibidem*

⁶ *Idem*, doc. 118.

⁷ *Idem*, doc. 166.

⁸ *Ibidem*

⁹ *Ibidem*

din Cozia și egumenul Dosothei din Codmeana de s-au jeluît de jupan Vlaicu marele logofăt, cum că nu-i lasă în pace [...] ci să scoală de le oprește venitul dintr-această baltă (Mamina – n.n.)¹⁰. Procesul este pierdut de logofăt și, probabil pentru a nu-și atrage pedeapsa domnească, „Vlaicul logofătul cel mare [...] s-au împăcat cu egumenul de a lor bună voe [...] și au dăruit sfintei mănăstiri (Cozia – n.n.) câte un pahar de argint drept 100 de aspri și iar au dăruit sfintei mănăstiri din Codmeana un cal bun, ca să fie și el ctitor¹¹”. Iată cum, în loc să fie afurisit, Vlaicu logofat ajunge să fie pomenit de călugări în calitate de ctitor.

Revine în atenția noastră pricina pentru satul Mușcel, într-un document din **10 ianuarie 1547**, emis de Mircea Ciobanul. Cel care-l revendică de la mănăstirea Bistrița este jupan Crăciun (tot) din Hotărani: „Și așa pâra Crăciun că îi este de la jupânița lui de moștenire¹²”. Nu avem informații că acest Crăciun este rudă cu Stan, vornicul din Hotărani, dar putem specula că este soțul unei fiice a lui Stan și că pretindea că moștenise satul prin căsătoria cu aceasta. Oricare ar fi fost situația, pricina se rezolvă în favoarea mănăstirii. Iată că avem aici un caz de redeschidere a unui proces, chiar dacă se dorea ca hotărârile domnești să fie definitive și irevocabile.

Urmează, într-un hrisov din **8 mai 1547**, emis de Mircea Ciobanul, un caz de cotropire, reclamat de călugării mănăstirii Bistrița împotriva lui Stoica Picior, care își extinsese proprietatea asupra satului Vădastra Mare: „au avut pâra înaintea domniei mele cu Stoica Picior, căci au fost cotropiți da Stoica Picior în zilele lui Radu voevod Călugăru¹³”.

Luăm act de încă o procedură de judecată, și anume judecata în absența uneia din părți: „Și l-am sorocit pe el (pe Stoica – n.n.) înaintea domniei mele. Iar el nici de cum n-a voit să vie înaintea domniei mele. Iar domnia mea la aceasta am cercetat și am judecat [...]”¹⁴.

Un caz obișnuit este și cel pe care îl are mănăstirea Cozia, reprezentată de ieromonahul Matei, împotriva lui Stan și Neagoe, pentru satul Sălătruc. Hrisovul lui Mircea Ciobanul, din **24 iunie 1548**, consfințește că cei doi „au rămas de lege¹⁵”.

În hrisovul din **1 aprilie 1551**, Mircea Ciobanul întărește mănăstirii Govora satele Glodul și Hințea. Mănăstirea găsește dreptate în fața domnului, fiind pârâtă de nepoții lui Cârstea: Ștefan, Dobromir, Oprea, Vlad și Gonea. Domnul găsește necesar să se amintească de o cotropire mai veche a acestor sate, făcută de boierul Albu în zilele lui Vlad Țepeș: „a luat mai sus numitele sate cu sila și încă a pustiit și sfânta mănăstire¹⁶”. Tot pentru acest caz, mai există un hrisov datat în aceeași zi, dar care omite episodul cu boierul Albu¹⁷.

Seria proceselor mănăstirii Bistrița pentru satul Mușcel continuă și în timpul lui Pătrașcu cel Bun (hrisovul din **24 martie 1555**). Arătasem mai sus că era o obișnuință redeschiderea proceselor sub domnii care urmau. În cazul de față, procesul este redeschis de „fiii lui Badea și cu fiii lui Crăciun (subl. n.) și cu fiii lui Prodan¹⁸”. Și acest proces se judecă în lipsă pentru că reclamanții nu s-au prezentat. Ca procedură, s-au cercetat cărțile de danie și de judecată date de voievozii anteriori.

În hrisovul lui Pătrașcu cel Bun, din **16 mai 1556**, aflăm că unii reclamanți

¹⁰ *Idem*, doc. 219.

¹¹ *Ibidem*

¹² *Idem*, doc. 362.

¹³ *Idem*, doc. 370.

¹⁴ *Idem*

¹⁵ *Idem*, doc. 405.

¹⁶ DRH, B, V, doc. 3.

¹⁷ *Idem*, doc. 4.

¹⁸ *Idem*, doc. 46.

contestau existența și valabilitatea unor acte de vânzare-cumpărare. Este vorba de ocina Topșa „cumpărată de răposatul Pârvul ban al Craiovei dela Ivul din Ciocade, pentru 5000 aspri gata¹⁹” și donată de către acesta mănăstirii Bistrița. Procesul începe în timpul lui Mircea Ciobanul, fiind deschis de fiii lui Ivul. În lipsa actelor scrise, se folosește proba cu jurătorii, 12 boieri jură în favoarea mănăstirii, reclamantii nu pot aduce martori și rămân de lege: „au avut călugării de la Bistrița pără înaintea lui Mircea voevod cu fii lui Ivul din Ciocade [...] au pârât ei [...] că n-a cumpărat Pârvul ban mai sus zisa ocină dela tatăl lor, dela Ivul, ci a cotropit-o Pârvul ban cu sila [...]. Iar fiii lui Ivul nu au putut să jure nicicum, ci au rămas de lege dinaintea lui Mircea voevod²⁰”. Fiii lui Ivul redeschid procesul în timpul lui Pătrașcu cel Bun, care cercetează cartea de la Mircea Ciobanul și ajunge la aceeași concluzie. Vedem, în cele ce urmează, exemplificarea unei alte proceduri folosite în dreptul medieval românesc: „a doua lege” sau „lege peste lege”. Dacă o parte avea 12 jurători care să jure în favoarea sa și câștiga procesul, cealaltă parte putea contesta jurământul găsimd un număr de 24 de jurători. În cazul de față, fiii lui Ivul încearcă să tergiverseze procesul: „fiii lui Ivul au strigat și au spus înaintea domniei mele de au cerut și a doua lege, iar 12 boieri. Și zi au pus [...] iar ei nu au putut să aducă la zi niciun jurător [...] ci au rămas de lege²¹”.

O altă redeschidere a unui proces este soluționată prin hrisovul din **26 mai 1556**, al lui Pătrașcu cel Bun. Este vorba de procesul pentru satul Vâdastra Mare, dintre Stoica Picior și mănăstirea Bistrița. Acum, procesul este redeschis de Stoica, călugării iau „lege peste lege” și câștigă. În astfel de cazuri, legea prevedea că cei 12 jurători peste care fusese luată lege și pierduseră trebuiau să plătească o amendă: „Și am luat domnia mea boii acelor 12 boieri²²”.

Domnul își putea delega atribuțiile judecătorești către dregători. Astfel, în hrisovul din **30 octombrie <1559-1562>**, Petru cel Tânăr îi poruncește lui Neagoe, marele ban al Craiovei, să cerceteze pricina legată de niște țigani, dintre mănăstirea Bistrița și Lațco și Panga²³.

În afară de pricini pentru moșii, sate sau țigani, au existat și unele pentru mori sau locuri de moară deoarece, în Vâlcea, Oltul permitea funcționarea a numeroase mori de apă. Petru cel Tânăr, în hrisovul din **16 octombrie 1563**, va întări mănăstirii Cornetul morile de la Alimănești (Călimănești ?), în urma unei judecăți²⁴.

Hrisovul lui Petru cel Tânăr, din **5 octombrie 1564**, nu rezolvă decât o pricină obișnuită privind satele Urluiești și Bunești, dar am considerat necesar să-l amintim datorită menționării unei mănăstiri din Râmnic, și anume mănăstirea cu hramul arhanghelului Mihail de la Râmnic²⁵.

De asemenea, este interesant cazul descris în hrisovul din **9 ianuarie 1570**, emis de Alexandru II Mircea, finalizat cu recuperarea unui țigan, după o serie de furturi reciproce între mănăstirea Bistrița și Aldea din Bârluiu: „a fost Aldea sluga sfintei mănăstiri și vecin; și l-au trimis în satele sfintei mănăstiri să strângă și să ia datul din porci și din stupi și dăjdiile țiganilor [...] el a furat și a ascuns 900 aspri, de i-a mâncat. Iar apoi, egumenul și frații călugări, ei au aflat [...] Astfel, după aceea, egumenul și călugării, ei l-au prădat după faptele lui rele, de i-au luat un cal și 6 porci. Iar după

¹⁹ DIR, B, VI, III, doc. 55.

²⁰ *Idem*

²¹ *Idem*

²² DRH, B, V, doc. 73.

²³ *Idem*, doc. 157.

²⁴ *Idem*, doc. 275.

²⁵ *Idem*, doc. 308.

de bunăvoie și deveneau rumâni sau vecini dar, în unele cazuri, acest proces se petrecea cu sila. Pe bună dreptate sau nu, se întâmpla ca sătenii să conteste, în fața domnului și a divanului de judecată, acest statut de vecini sau rumâni dar puține au fost cazurile în care au câștigat, din motivele expuse la început. În alte cazuri, procesele intentate de țărani urmăreau câștigarea dreptului de proprietate asupra pământului.

Primul proces prezentat la acest subpunct este soluționat de hrisovul lui Vlad Vintilă din **28 august 1533**, în care se dispută hotarul satului Milostea de către sătenii din Berești și Sârbești, pe de o parte, și mănăstirea Bistrița, pe de altă parte²⁸.

Următorul proces implică orășenii din Argeș și se pare că Radu Paisie voevod nu s-a mulțumit doar să restabilească hotarul domeniului disputat. Hrisovul lui din **7 iulie 1544** descrie disputa dintre orășenii din Argeș și mănăstirea Bistrița pentru satul Stroești din județul Vâlcea, primii fiind cei care afirmau că sunt cotropiți de călugări. Se investighează situația la fața locului: „Încă am trimis domnia mea pe boierul domniei mele jupan Bolușin mare pitar, ca să cerceteze și să hotărnicască această ocină cu Argeșenii. Și a aflat mai sus scrisul boier al domniei mele cu 12 boieri că au călcat Argeșenii mult peste hotarul vechi. Și am luat domnia mea de la oraș o grivnă, fiindcă au cotropit ocina sfintei mănăstiri fără lege și fără dreptate. Și au rămas Argeșenii de lege cu rea urgie (subl. n.) dela domnia mea”²⁹.

Neclară este situația satului Orlea, revendicat de megieși dar și de mănăstirea Cozia. Alexandru II Mircea, în hrisovul din **12 aprilie 1569**, schimbă o hotărâre a lui Mircea Ciobanul care dăduse câștig de cauză megieșilor și îl dă mănăstirii: „Mircea voevod au crezut și au dat satul Orlea megiașilor [...] am dat domnia mea sfintei mănăstiri, ca să-i fie satul Orlea”³⁰.

În continuare, vom mai prezenta seria proceselor dintre sătenii din Studenița (lăsat mănăstirii, prin testament, de maica Theofana, mama lui Mihai Viteazul) și mănăstirea Cozia, în care ajunseser să se implice până și patriarhul Ierusalimului. Se va vedea că motivul procesului a fost statutul de rumâni ai mănăstirii Cozia pe care îl contestau unii săteni.

Prima mențiune despre pricina de judecată o avem în **28 iunie 1630**, când Theofan, patriarhul Ierusalimului, scrie unor megieși jurători să cerceteze pricina dintre rumânii din Studenița și mănăstirea Cozia³¹.

Apoi, în **iulie 1630**, se dă un răvaș domnesc de jurători unor săteni din Studenița, ca să jure că nu sunt rumâni ai mănăstirii Cozia³². Domnitor era Leon Tomșa. Hrisovul lui din **19 iunie 1631** îi împuternicește pe călugării de la mănăstirea Cozia să ia de la sătenii din Studenița cărțile care îi eliberau din rumânie. Se menționează că sătenii se află la a doua înfățișare dar se ține cont de cărțile domnești arătate de mănăstire și, mai ales, de „zapisul Teofanei călugăriței, muma lui Mihai vodă”³³. Acest hrisov este deja al șaselea document care este dat în favoarea mănăstirii.

Într-un final, se ajunge la o învoială în documentul din **3 octombrie 1633**. Între rumâni și călugări se cade de acord ca fiecare să-și respecte obligațiile. Procesul fusese destul de costisitor pentru săteni și se mai menționează că mănăstirea Cozia plătise cheltuielile de judecată și pentru ei, având, totuși un interes material: „să știe c-am avut multă pâră cu svânta mănăstire și mănăstirea cu noi, ș-am rămas de lege să fim rumâni mănăstirii. Ș-au cheltuit mănăstirea pentru noi ș-am rămas să-i întorcem cheltuiala, iar pentru aceeaia am făcut și jurământu în svetaa beserecă în Cozia”³⁴.

În actul domnesc din **12 mai 1646**, Matei Basarab poruncește satelor Jiblea și

²⁸ DIR, B, XVI, II, doc. 144.

²⁹ *Idem*, doc. 322.

³⁰ DRH, B, VI, doc. 142.

³¹ DRH, B, XXIII, doc. 123.

³² *Idem*, doc. 125.

³³ *Idem*, doc. 248.

³⁴ DRH, B, XXIV, doc. 155.

Călimănești să nu mai încalce hotarele Coziei. Deoarece din document răzbate mânia domnului și amenințările curg, preferăm să dăm textul aproape integral: „venit-au o carte de la părintele egumenul coziianul, scriind sfinția sa la domnia mea cum că v-ați ridicat de intrați în moșia sfintei mănăstiri, de o arăți unde vă i voia, fără de știrea egumenului. Și v-ați sculat cu pâra asupra lui și i-ați aruncat prihană și-i faceți multe lucruri și amestecături ca niște câini ce v-ați îngrășat, iar acum voi veți să-i rădicați coarne, ca să fie în voia voastră și de ce vă dă poruncă și învățătură, voi nu ascultați de părintele, ci umblați voi dân capetele voastre ca niște oameni neînțelegători. De care lucru ce feciori de câine sânteți voi, de vă sculați asupra egumenului? Că bine știu domnia mea că acest egumen easte de treabă și om bun. Drept aceea, deaca veți vedea această carte a domni-*i* mele, iar voi să căutați să aveți a asculta de toate lucrurile, de ce vă va da părintele Ștefan egumenul învățătură și să nu mai înțeleg domnia mea că vă sculați asupra egumenului cu pâra, că voiu să trimit domnia mea pre toți să vă spânzure pre dânaintea caselor, Nimic de glumă să nu vă pară³⁵”. Iată cum avem informații despre relațiile care erau sau care ar fi trebuit să fie între stăpâni și dependenți, despre favoritismul de care se bucurau mănăstirile sau despre pedepsele ce se practicau.

c) Procese între mănăstiri

Și astăzi se consideră că nimic nu este mai rușinos ca două persoane apropiate să se certe pentru foloase materiale, cu atât mai mult reprezentanți ai clerului. În secolele XVI-XVII, avem informații că și mănăstirile își disputau între ele diverse forme de avere, lucru în contradicție cu morala creștină. Rapacitatea lor era justificată de cutumele vremii, de mentalități, de invidie, de faptul că și domnitorii favorizau anumite ctitorii atunci când le înzestrau.

În **14 septembrie 1554**, ni se aduce la cunoștință că mănăstirea Bistrița revendica jumătate din satul Tismana al mănăstirii Tismana, dar Pătrașcu cel Bun nu îi dă câștig de cauză³⁶.

Două procese, dintre care unul este redeschis, au mănăstirile Bistrița și Potoc pentru satul Celei. În hrisovul din **7 ianuarie 1569**, Alexandru II Mircea voevod hotărăște că mănăstirea Potoc a rămas de lege și nu are niciun drept asupra satului Celei³⁷. Dacă în acest proces mănăstirea Potoc revendicase tot satul, în cel pe care-l redeschide sub domnia lui Mihnea Turcitul se mulțumește cu jumătate, fără folos însă. În **19 mai 1589**, domnitorul decide că dreptul de proprietate este al mănăstirii Bistrița, pentru că, deși la început câștigase jumătate din Celei, mănăstirea Potoc ia „lege peste lege³⁸”.

d) Procese între mireni

Aceste pricini de judecată încep să fie din ce în ce mai dese, fiind deschise mai ales pentru dreptul de moștenire. De aceea, nu vom face prea multe exemplificări.

Menționăm o neînțelegere dintre satele Frâncești și Zătreni în privința hotarelor, apărută sub domnia lui Mihnea Turcitul. Hotarele sunt stabilite în hrisovul din **9 iunie 1583**, prin specificarea precisă a limitelor și, bineînțeles, cu martori³⁹.

Și în dreptul medieval românesc, în cazul pricinilor de partaj sau de moștenire și care o implicau pe fosta soție, se ținea cont de averea pe care o avusese înainte de căsătorie sau pe care o agonisise după moartea soțului, prin mijloace proprii. Averea comună a soților se împărțea între cei doi sau între văduvă și moștenitori, cu sau fără despăgubiri. În documentul din **28 mai 1628**, 12 boieri judecă o pricină pentru moștenirea rămasă în urma lui Anghel comis, apărută între nepoți și văduvă: „o parte de ocină [...] să o ție nepoții lui Anghel comisul adevărându c-au fost cumpărată mai nainte, până n-au fost împreunat Anghel comis cu jupâneasa Mariia [...] ei să aibă a

³⁵ DRH, B, XXXI, doc. 141.

³⁶ DRH, B, V, doc. 41.

³⁷ DRH, B, VI, doc. 124.

³⁸ DIR, B, XVI, V, doc. 396.

³⁹ *Idem*, doc. 136.

Împărți în doo nepoții lui Anghel comis împreună cu jupâneasa Mariia, pântru c-au fost cumpăratu-o Anghel comis împreună cu jupâneasa Mariia [...] însă întâi să întorcă [...] jupânesei Mariei aspri 4000 [...] Iară de ocina de la Iaroslavești [...] să fie ale jupânesei Mariei, pântru căci au fostu vândute [...] jupânesei Mariei după moartea lu Anghel comis⁴⁰.

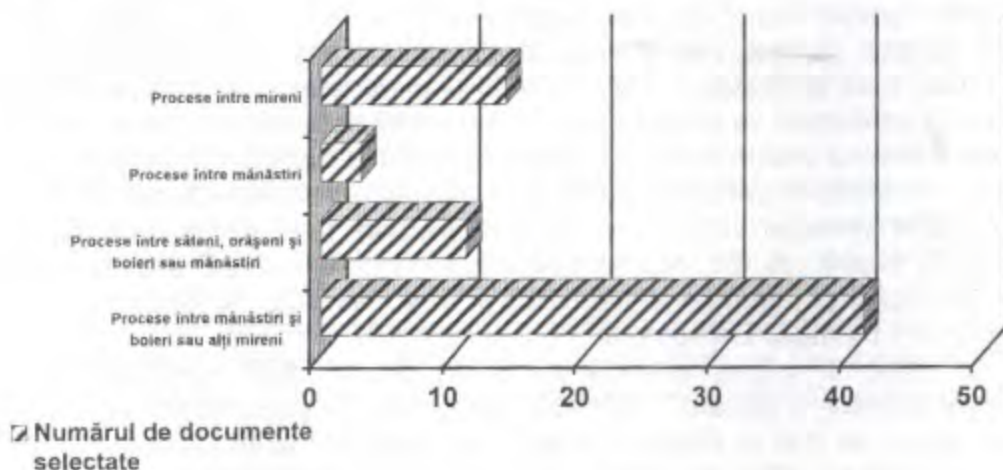
Concluzii

Am încercat să analizăm cazuri de judecată cât mai diverse, între reclamanți diferiți, doar din cele două secole și strict legate de județul Vâlcea. Nu s-au prezentat toate documentele găsite în cele două colecții de documente menționate, ci am dorit să selectăm doar cazuri exemplificative pentru desfășurarea actului de justiție, eliminând documentele care prezintă cazuri aproape identice.

De asemenea, am dorit să creionăm vag viața juridică a județului Vâlcea, în perioada vizată.

Fără să le prezentăm pe toate, s-au selectat 69 de documente dintr-un număr, desigur, mult mai mare, astfel:

Tip de proces	Numărul de documente selectate	Procent
Procese între mănăstiri și boieri sau alți mireni	41	59%
Procese între săteni, orașeni și boieri sau mănăstiri	11	15%
Procese între mănăstiri	3	4%
Procese între mireni	14	20%

Summary

The purpose of this article is to classify and to present a series of trials appeared between residents of the county of Valcea from the 16th and 17th centuries: peasants, boyars and representatives of monasteries. Most of these processes concern due to the right of possession to lands and villages and some last even centuries. Information were extracted from collections of medieval documents (so-called royal charters) and they come to reveal legal procedures in medieval Romanian Country.

Keywords: Vâlcea, 16-17th centuries, trials, medieval law, royal charter.

⁴⁰ DRH, B, XII, doc. 87.